

Gröna Bilisters Kommunranking 2011

Poängsättningsmall

Mars 2011

Innehåll

Inledning.....	3
Principer vid poängsättningen	3
Anmärkningar.....	3
Granskningsområden	4
Kommunens bilar	4
Den kommunala bilparken.....	4
Upphandlingskrav för kommunala bilar	5
De kommunanställdas bilanvändande	5
Krav att köra förnybart.....	6
Hållbarhetskrav på drivmedel.....	6
Energiförbrukning	6
Resepolicy	7
Virtuella möten	7
Tjänstebilspool	7
Sparsam körning.....	7
ISA: intelligenta system för automatisk hastighetsanpassning	7
Klimatkompensation	7
Tjänstecyklar	8
Egen bil i tjänsten.....	8
Förmånsbilar	8
Upphandlade transporttjänster	8
Persontransporter.....	8
Övriga transporter.....	9
Allmänhetens bilanvändande.....	9
Parkeringsförmåner	10
Allmänna bilpooler.....	10
Samåkning och pendling	10
Politiker som föredöme	11
Tillgång till förnybara bränslen.....	11
Tankningsmöjligheter.....	11
Produktion av förnybara drivmedel.....	11
Avfallsrötning	11
Nybilförsäljning.....	12

Inledning

I vår är det dags för Gröna Bilisters andra, enkätbaserade kommunranking. Liksom förra året genomförs den med stöd av Trafikverket. För att kunna göra bakåtjämförelser är enkätfrågorna och poängbedömningen mycket lika förra årets. Vissa justeringar har dock gjorts på detaljnivå, så resultaten går inte att jämföra på enskilda poäng när.

Analys och poängsättning sker med tre källor som grund: 1) enkätsvaren, 2) Miljöfordon Syds uppgifter på fossila koldioxidutsläpp från kommunens egna bilar, samt 3) officiell statistik över nybilsförsäljning .

Gröna Bilister hoppas att kommunerna ser rankingen som en sporre, och att de med denna som hjälp kommer att använda varandra som hävstänger i arbetet för ett alltmer miljöanpassat transportsystem.

Principer vid poängsättningen

Gröna Bilisters ideal kan sammanfattas med orden ”kör snålt, kör förnybart, och kör inte i onödan”. Detta tredelade ideal präglar vår bedömning när kommunerna rankas. I debatten ställs ofta de tre benen i idealet mot varandra. Det duger inte om vi effektivt ska kunna motverka klimatförändringarna och minimera bilismens miljöpåverkan.

Både åtgärder och uppnådda resultat bedöms. Med poängsättningen som verktyg vill vi väcka uppmärksamhet både på mål värda att sträva efter och effektiva åtgärder för att nå fram till dessa mål.

Gröna Bilisters kommunranking fokuserar på transporter med personbilar; vi bedömer alltså inte transportsystemet som helhet. Exempel på områden vi inte bedömer är busstrafiken, sophämtningen och varutransporter med tyngre fordon. I begränsad omfattning premierar vi insatser för gång, cyklism och minskat kommunalt resande överlag. Detta som ett led i att förverkliga idealet ”kör inte i onödan”.

Kommunala insatser för att minska bilismens miljöpåverkan genererar poäng enligt nedanstående mall, och den sammanlagda poängen ligger till grund för rankingen. Maximal poäng är 100. Vi har försökt göra kriterierna för poängsättningen så tydliga som möjligt, men det går inte att komma ifrån att granskaren måste göra personliga bedömningar. Viktningen av de olika insatserna är naturligtvis i grunden godtycklig. Poängsättningen är så utformad att både små och stora kommuner har möjlighet att nå riktigt höga poäng, men exakt rättvisa går inte att uppnå.

Anmärkningar

Med bilar menas här alla personbilsregistrerade fordon. Med miljöbilar menas miljöbilar enligt statens definition¹. Gröna Bilister verkar aktivt för att denna successivt ska skärpas. För större fordon (minibussar) följer vi Göteborgs, Malmös och Stockholms utvidgade miljöbilsdefinition och lyfter bort förbrukningstaket om fordonet kan drivas på ett förnybart bränsle eller el. Tack vare denna utvidgning kan även minibussar bedömas.

¹ enligt förordning (2007:380) om miljöbilspremie

Till eldrivna bilar räknas också laddhybrider, men inte elhybrider utan möjlighet till laddning via elnätet.

Granskningsområden

För att ge överblick över hur poängsättningen går till, listar vi först de områden som granskas. Den maximala poängen som kan uppnås inom respektive granskningsområde anges till höger, så att viktningen av de olika områdena tydliggörs.

1. Kommunens bilar	(28)
2. De kommunanställdas bilanvändande	(25)
3. Upphandlade transporttjänster	(17)
4. Allmänhetens bilanvändande	(11)
5. Tillgång till förnybara bränslen	(15)
6. Nybilsförsäljning	(4)

Kommunens bilar

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan. Kommunala bilar går ofta relativt långa sträckor, vilket innebär att den möjliga miljövinsten per bil är stor för dessa fordon. Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöfordon och stimulera bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar. De köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen” – om kommunen beslutar att köpa fordon som drivs av förnybara bränslen kan den ge underlag för försäljning av sådana bränslen inom kommunens gränser. De serverar dessutom normalt sett sina bilar föredömligt, så att det efter några år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Den kommunala bilparken

Poängsättningen baseras på Miljöfordon Syds nyckeltal ”CO₂-klimat”, som motsvarar det genomsnittliga *fossila* koldioxidutsläppet per kilometer från kommunens personbils-registrerade fordon. Härvid antas att bilar avsedda för etanol alltid tankas med E85, och att bilar avsedda för fordonsgas alltid tankas med biogas.

CO₂-klimat blir ett nyckeltal som beskriver själva fordonsflottan. Den verkliga klimatpåverkan beror på hur bilarna tankas. Till exempel varierar andelen biogas i fordonsgasen i olika delar av landet. Krav på att tanka förnybara bränslen i bilar avsedda för detta genererar separata poäng under rubriken ”De kommunanställdas bilanvändande” nedan.

I poängtabellen nedan står *U* för nyckeltalet CO₂-klimat.

• $U < 60$ g/km	20 poäng
• $60 \leq U < 70$ g/km	18 poäng
• $70 \leq U < 80$ g/km	16 poäng
• $80 \leq U < 90$ g/km	14 poäng
• $90 \leq U < 100$ g/km	12 poäng
• $100 \leq U < 110$ g/km	10 poäng

- $110 \leq U < 120$ g/km 8 poäng
- $120 \leq U < 130$ g/km 6 poäng
- $130 \leq U < 140$ g/km 4 poäng
- $140 \leq U < 160$ g/km 2 poäng
- 160 g/km $\leq U$ 0 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 20

Upphandlingskrav för kommunala bilar

Ett viktigt verktyg för att uppnå en hög andel miljöbilar i kommunens flotta är att ställa tydliga krav vid upphandling. Att enbart förlita sig på kommunala målskrivningar som styrmedel har visat sig otillräckligt i flera fall. Tydligt formulerade riktlinjer garanterar också kontinuitet i arbetet att ställa om bilparken i miljövänlig riktning.

I vår poängbedömning ges extra bonus om förnybara bränslen eller el prioriteras, men vi rankar inte dessa alternativ individuellt.

Kommuner väljer ibland att upphandla fordon gemensamt med andra kommuner, eller att använda gemensamma upphandlingsmanualer. Upphandlingsform eller manual påverkar inte poängsättningen. Kommunen är berättigad till samma poäng som huvudmannen för upphandlingen skulle ha fått.

- Kommunen kräver miljöbilar vid köp eller leasing. Undantag medges endast då inga passande miljöbilar finns att tillgå: 4 poäng
- En sådan upphandlingspolicy prioriterar förnybara bränslen eller el: 1 poäng extra
- Andra miljörelaterade krav ställs, på en ambitionsnivå som motsvarar Miljöstyrningsrådets upphandlingskriterier på nivån "avancerad"; det kan gälla däck och annan utrustning, buller, eller utsläpp av partklar, kväveoxider och andra föroreningar: 2 poäng extra
- Krav enligt ovan gäller både kommunen och kommunala bolag: 1 poäng extra

Maxpoäng för denna kategori: 8

De kommunanställdas bilanvändande

Det räcker inte att ha miljöbilar i kommunens fordonsflotta. Dessa ska också användas på ett förnuftigt sätt. Bilar som kan köras på förnybara bränslen ska köras på dessa bränslen.

Genom att organisera bilarna i bilpooler med centrala bokningssystem minimeras antalet fordon som behövs. Utbildning i sparsam körning kan minska bränsleanvändningen med 10 – 15 % om kunskaperna hålls aktuella. Gång, cykel eller spårbunden kollektivtrafik bör prioriteras vid kommunala resor. De bilresor som utförs i tjänsten bör klimatkompenseras. Kommunen bör underlätta för de anställda att cykla eller gå till jobbet, och den bör erbjuda andra förmåner än bilar.

Krav att köra förnybart

- För kommunala bilar som kan drivas på ett (eller flera) förnybara bränslen krävs att minst 50 % av körsträckan körs på något av dessa bränslen: 2 poäng
- För kommunala bilar som kan drivas på ett (eller flera) förnybara bränslen krävs att minst 70 % av körsträckan körs på något av dessa bränslen: 3 poäng istället för ovanstående 2 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 3

Hållbarhetskrav på drivmedel

Sveriges kommuner är viktiga kunder för bränslebolagen. Om en stor del av kommunerna ställer hållbarhetskrav på de drivmedel som används, utgör detta ett effektivt påtryckningsmedel i arbetet för att garantera klimatnyttan hos de förnybara bränslen som saluförs, och i arbetet för att förbättra de sociala villkoren vid bränsleproduktionen. Härvid ska samma krav ställas på bensin och diesel som ställs på biobränslen. För att bränslebolagen ska kunna ge hållbarhetsgarantier krävs förbättrad spårbarhet hos de bränslen de hanterar. Här brister det idag främst på den fossila sidan. Eftersom hållbarhetskrav är något nytt både för upphandlare och för entreprenörer, är vi tills vidare generösa i poängbebedömningen.

- Kommunen efterfrågar miljömässig och social hållbarhet hos använda drivmedel: 1 poäng
- Kommunen ställer någon form av hållbarhetskrav på drivmedlen: 1 poäng extra
- Kraven gäller både fossila och förnybara bränslen: 1 poäng ytterligare

Maxpoäng för denna kategori: 3

Energiförbrukning

- Kommunen kan redovisa minskat kommunalt bränsleanvändande i sina bilar två år i rad de senaste åren för vilka statistik finns²: 2 poäng
- Den faktiska energiförbrukningen per körd mil³ i kommunens bilar, det senaste året för vilket statistik finns, är mellan 5 och 6 kWh: 1 poäng
- Den faktiska energiförbrukningen per körd mil i kommunens bilar är lägre än 5 kWh: 2 poäng
- Kommunen har underlag för att räkna ut ovanstående nyckeltal och lämnar svar, men uppfyller inte de poänggrundande kriterierna ovan: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 4

² Vi söker det samlade energiinnehållet i de drivmedel som förbrukats i kommunens bilar. Det kan beräknas som: $\text{Energien (MWh)} = [\text{bensinåtgång i liter} \times 8,7 + \text{dieselåtgång i liter} \times 9,8 + \text{E85-åtgång i liter} \times 6,5 + \text{gasåtgång i normal kubikmeter} \times 10,2 + \text{elförbrukning till elbilar i kWh}] / 1000$. Se även filen "Anvisningar till enkätfrågorna".

³ Det samlade energiinnehållet enligt ovan, dividerat med den sammanlagda körsträckan för kommunens bilar.

Resepolicy

- Kommunen har en resepolicy med tydlig prioritet mot 1) cykel eller gång 2) telefon- eller videokonferens, 3) spårbunden kollektivtrafik. Liknande varianter godtas, men prioritetsordningen ska ha karaktären av krav snarare än rekommendationer. Kommunen kan också visa att policyn tillämpas: 1 poäng
- En resepolicy av detta slag tillämpas på alla förvaltningar: 1 poäng extra

Maxpoäng för denna kategori: 2

Virtuella möten

- Kommunen erbjuder möjlighet till videokonferenser eller virtuella möten och har hållit sådana det senaste året: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 1

Tjänstebilspool

- Det finns en kommunal bilpool: 1 poäng
- Tillgång till kommunal bilpool finns på fler än en förvaltning. Bilarna bokas med ett centralt bokningssystem som också kan användas för utvärdering: 2 poäng istället för ovanstående 1 poäng (Om kommunen endast har en förvaltning delas också 2 poäng ut, om bokningssystem finns enligt ovan.)
- Samtliga kommunala bilpooler innehåller endast miljöbilar: 1 poäng extra

Maxpoäng för denna kategori: 3

Sparsam körning

- Någon del av personalen har genomgått utbildning i sparsam körning de senaste två åren, eller har deltagit i uppföljningsprogram: 1 poäng
- Ett större program för utbildning i sparsam körning har genomförts de senaste två åren eller är under genomförande (uppföljningsprogram godtas också): 2 poäng istället för ovanstående 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 2

ISA: intelligenta system för automatisk hastighetsanpassning

- Intelligent stöd för anpassning av hastighet (ISA) har använts i ett försöksprojekt, eller har installerats permanent i ett antal fordon: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 1

Klimatkompensation

- Kommunen klimatkompenserar sina vägresor: 1 poäng

- Kommunen klimatkompenserar sina vägresor i enlighet med Energimyndighetens rekommendationer: 1 poäng extra

Maxpoäng för denna kategori: 2

Tjänstecyklar

- Det finns tillgång till en större pool av tjänstecyklar med centralt bokningssystem: 1 poäng (Ett mindre antal elcyklar är också poänggrundande.)

Maxpoäng för denna kategori: 1

Egen bil i tjänsten

- Det är förbjudet att använda egen bil i tjänsten, utom i vissa reglerade undantag: 2 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 2

Förmånsbilar

- Kommunen erbjuder inga förmånsbilar eller endast förmånsbilar som är miljöbilar: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 1

Upphandlade transporttjänster

Genom att ställa miljöbilskrav vid upphandlingen av transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad driva fram en positiv utveckling. Då färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir stor eftersom en taxibil i runda tal motsvarar tio privatbilar vad gäller körsträcka och utsläpp. Eftersom taxi dagtid till stor del ägnar sig åt att köra färdtjänst och skolskjuts, kommer en mycket stor del av taxinäringen att ställa om till miljöbilar när kommunen ställer det som krav för att man ska få delta i kommunens upphandlingar av transporter.

Upphandlingen av olika transportslag kan skötas olika huvudmän; kommunen kan till exempel stå för upphandling av varutransporter, medan regionen eller landstinget upphandlar färdtjänst och skolskjuts. Kommunen får tillgodoräkna sig de poäng som respektive huvudman har rätt till enligt nedan.

Gröna Bilister bedömer upphandlingen av transporter med personbilar och lätta transportfordon. Exempel på vad som inte bedöms är upphandling av kollektivtrafik med buss eller sophämtning.

Persontransporter

- 100 % miljöfordon krävs för alla persontransporter: 12 poäng

- 100 % miljöfordon krävs för vissa typer av persontransporter: 10 poäng
- För alla persontransporter gäller att alla nya bilar som entreprenören anskaffar under avtalstiden ska vara miljöbilar: 10 poäng
- För vissa typer av persontransporter gäller att alla nya bilar som entreprenören anskaffar under avtalstiden ska vara miljöbilar: 8 poäng
- Aktiv styrning av annat slag mot miljöbilar sker för alla persontransporter (t ex genom ekonomisk bonus, eller viktningsförfaranden i anbudsutvärderingen): 6 poäng
- Aktiv styrning av annat slag mot miljöbilar sker för vissa typer av persontransporter (t ex genom ekonomisk bonus, eller viktningsförfaranden i anbudsutvärderingen): 4 poäng

Om kommunen uppfyller flera av ovanstående sex punkter, tilldelas den poäng enligt den punkt som berättigar till högst poäng.

- Styrning mot miljöbilar enligt ovan är parad med krav på att minst 50 % av körsträckan körs på förnybara bränslen eller el, om fordonen är anpassade för detta: 2 poäng extra
- Aktiv styrning sker mot att entreprenörerna ska använda miljöbilar som kan köras på förnybara drivmedel: 1 poäng extra

Maxpoäng för denna kategori: 15

Övriga transporter

- Kommunen styr aktivt mot att miljöbilar används vid andra uppdrag som innefattar transporter, t ex varutransporter, bevakning och bud: 2 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 2

Allmänhetens bilanvändande

Huvuddelen av trafikarbetet genomförs inte av kommunen eller av leverantörer, utan av kommunens medborgare. För att minska denna del av trafikens miljöpåverkan, är det viktigt att stimulera medborgarna att göra rätt.

Många kommuner erbjuder gratis parkering för miljöbilar. Vissa kommuner har erbjudit delfinansiering vid köp av gasdrivna bilar. Några kommuner har skänkt bränslecheckar på lokalproducerad biogas. Gröna Bilister ser sådan ekonomisk stimulans som en viktig morot i omställningen till grönare bilism.

Kommuner kan styra mot effektivt bilanvändande hos allmänheten bland annat genom att medverka till att bilpooler bildas och genom att underlätta samåkning. Flera kommuner låter allmänheten få tillgång till bilar ur en intern kommunal pool under kvällar och helger då bilarna annars skulle stå stilla. Detta kan ordnas genom att samverka med en extern aktör. Kommunalråd som kör miljöbil eller saknar egen bil agerar föredöme för kommuninvånarna.

Parkeringsförmåner

Gratis parkering för miljöbilar bör inte vara permanent, eftersom den då blir en uppmuntran till bilåkande i allmänhet. Det är också viktigt att miljöbilsdefinitionen skärps. För närvarande finns behov att i synnerhet gynna användare av bilar som drivs med förnybara bränslen eller el. Gröna Bilister förespråkar en lösning där alla sådana bilar avgiftsbefrias, men där krav ställs att det förnybara bränslet verkligen tankas i stor omfattning. Kommuner bör inte låsa fast sig vid ett visst bränsle genom att, till exempel, enbart avgiftsbefria biogasdrivna bilar.

Många mindre kommuner saknar avgiftsbelagda parkeringsplatser. Eftersom kommunen ändå har vissa kostnader för sina parkeringsplatser, till exempel för markskötsel, motsvarar detta en subvention av bilåkande. Av detta skäl ges poäng till alla kommuner som åtminstone har några avgiftsbelagda parkeringsplatser. Även små kommuner kan avgiftsbelägga de mest attraktiva platserna.

- Kommunen har vissa avgiftsbelagda parkeringsplatser, men erbjuder inte gratis parkering för miljöbilar: 1 poäng
- Kommunen har avgiftsbelagd parkering, men erbjuder gratis parkering för alla miljöbilar: 3 poäng
- Kommunen erbjuder gratis parkering enbart för bilar som kan drivas på ett förnybart bränsle eller el och godtar flera sådana drivmedel: 4 poäng
- För bilar som kan drivas på ett förnybart bränsle kräver kommunen att minst 50 % av körsträckan körs på ett sådant bränsle. Kommunen följer upp detta krav, till exempel med stickprovskontroller där kvitton ska uppvisas: 1 poäng extra
- Tillståndet för gratis miljöbilsparkering kostar mer än 150 kr per år: 1 poängs avdrag från de poäng som kommunen är berättigad till enligt ovan

Maxpoäng för denna kategori: 5

Allmänna bilpooler

- Tillgång till bilpool för allmänheten finns i kommunen: 2 poäng
- Kommunen låter allmänheten få tillgång till bilar kvällar och helger ur en intern kommunal pool i samverkan med en extern aktör: 1 poäng extra
- Kommunen verkar aktivt för att bilpoolsverksamhet ska komma igång eller utvidgas: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 4

Samåkning och pendling

- Kommunen underlättar samåkning och pendling, t ex genom att skapa en webbportal där man kan hitta personer att samåka med, eller genom att ordna parkeringsplatser: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 1

Politiker som föredöme

- Fler än hälften av kommunalråden kör miljöbil privat eller saknar bil och agerar därmed föredöme: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 1

Tillgång till förnybara bränslen

Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen för förnybara bränslen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt fordonsunderlag för att något energibolag ska erbjuda sig att sälja bränslet, dels genom att själva tillverka bränslet. Vissa kommuner som tillverkar biogas gör det i så små mängder att det bara räcker till kommunens egna fordon. Detta kan ses som ett gott första steg till en utökad produktion och försäljning till allmänheten. Fordonsgas som innehåller 50 % biogas eller mer enligt grön gas-principen räknas som förnybar.

Tankningsmöjligheter

- Publika tankställen finns för två eller flera förnybara bränslen: 4 poäng
- Fler än ett publikt tankställe finns för något av dessa bränslen: 1 poäng extra
- Fler än ett publikt tankställe finns för flera av dessa bränslen: 2 poäng extra (utöver de 4)
- Kommunen erbjuder tankning av ett förnybart bränsle enbart för kommunens fordon. Samtidigt finns publik tillgång till ett annat förnybart bränsle (om det finns tillgång till flera tilldelas poäng enligt ovanstående): 1 poäng
- Publik laddstation för elbilar finns: 2 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 8

Produktion av förnybara drivmedel

- Kommunen medverkar i produktion av ett förnybart bränsle inom kommunens gränser eller i närområdet, eller medverkar i ett påbörjat produktionsprojekt där spaden satts i jorden: 3 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 4

Avfallsrötning

- Kommunen samlar in organiskt hushållsavfall för rötning till biogas för fordonsbruk (rötningen kan ske utanför kommunens gränser): 2 poäng
- Kommunen samlar in organiskt avfall från andra verksamheter (t ex restauranger) för rötning till biogas för fordonsbruk: 1 poäng

Maxpoäng för denna kategori: 3

Nybilsförsäljning

Att nya bilar med låg miljöpåverkan säljs till allmänheten kan ses som ett utvidgat kommunalt ansvar. Det kan ses som ett kvitto på att kommunens kampanjer och informationsinsatser varit verkningsfulla.

- Miljöbilsandelen i nybilsförsäljningen är större än 50 %: 2 poäng
- Det genomsnittliga fossila koldioxidutsläppet (med hänsyn tagen till reducerade utsläpp från etanol- och gasbilar) är mindre än 120 g/km: 2 poäng

Som källa används Naturvårdsverkets och Trafikverkets bilindex i den senaste upplagan.

Maxpoäng för detta område: 4